

Kronika

I dagens krönika återfinns ett test. Resultaten från fältet emotses förväntansfullt på knut@algonet.se eller per post.

Svenskt, så svenskt

Redaktören sätter rubriken. Så när Göran Rosenberg hoppade på mig i Moderna tider (mars) och tvingades ta in ett genmäle (april) så toppas det med "Är Rosenberg riktigt svensk?"

Rosenberg är ack så svensk. Han är uppvuxen i Sverige, talar svenska och är hörsam mot överheten. Han hugger mig i benet så fort jag öppnar truten. Vad mer kan man begära? Det egendomliga med honom och andra lika svenska svenskar som omfattar välfärdsstaten och hoppas på EU är att han förnekar svenskheten, sin egen likväl som andras. Svenskheten är "stillastående" och "uteslutande", den kräver "kulturell och nationell homogenitet". Vem har påstått det? Inte jag.

Svenskheten är ett faktum, ingen pose. Vi kan lika lite bli kvitt den som vi kan skicka brev via söphämningen. Den är en funktion av språkinläringen och uppväxten, inbyggd i orden

som är allt annat än neutrala. Med omärkliga hjälper lotsas vi sen barnben till att förstå exakt vad som menas med "solidaritet" och "ansvar", vilket inte behöver vara detsamma som solidaritet och ansvar.

Vi lär oss samtidigt kroppsspråket svenska, de tusentals mikronormer som reglerar hur nära vi ska stå och hur vi ska förhålla oss till andras ungar.

Ett exempel är följande: Du ska ta tunnelbanan en kväll och stiger in i en vagn, som har en passagerare: En

kvinnor (eller, efter preferens, karl) som sitter i hörnet och läser en bok. Hon tittar snabbt upp. Du tänker: Oj, hon var snygg!

På vilken plats sätter du dig, exakt? Vänd åt vilket håll? Vi antar att du är singel eller amoralsk nog att medge att du är attraherad. Testa gärna arbetskamrater och vänner. Du kommer att se ett mönster framträda. Frågan är hur det uppstod. Vem har någonsin talat om för dig hur du skall sätta dig i en T-banevagn?

Det bästa jag läst om svenskheten är Mauricio Rojas' *I ensamhetens labyrinth* (1993). Även om slutsatserna landar i limbo är beskrivningen på kornet: "Den fascinerande enkelheten i svenskarnas smak, deras tydliga förakt för det konstgjorda, det ostentativa, lyxen, naturnäret som främsta estetiska dygd. En mycket sober relation till pengar. Allt detta är lika naturligt för de flesta svenskar som det är främmande för många nykomlingar. Det skapar en ömsesidig känsla av smaklöshet."

Att ha en fet guldkedja om halsen är inte konstigare än att ha en svinbete genom näsan eller att gräva om rosenrabatten iförd blåställ. Vår Herre har inga synpunkter. Men av dessa tre betenden kan en svensk man tillåta sig ett.

Vår är en bondetradition radikalt anorlunda den kontinentalt aristokratiska. Vem hade i Budapest sett en VD komma cyklande i träsikor till handelskammaren, förrän Ikeas chef ställde sin höj bland limousinerna? Han var väl trött på direktörer som ägnade mer tid åt att möblera tjänsterummet än åt resultatet. Och, notera, han var svenskfödd med ungerskt påbrå.

Att förneka verkligheten är ingen bra strategi. Ändå är det vad Göran Rosenberg och tusentals andra i tryckarskrået ägnar sig åt. De har fått för sig att unionen kräver det. I själva verket pågår en hårdhänt ömsesidig anpassning, som är ojuste bara i det att vi säger ett (gör som du vill) och gör ett annat. Lyckas den har vi om 30 år något fler brunetter och en sympatisk svensk form av islam.

Annars är prognosen väsentligt sämre.

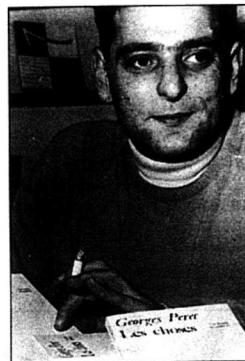
Nationer består, imperier förgår.

14 maj 1998
KNUT CARLQVIST

Spår efter modern

Den som ingen barndom haft måste konstruera sig en, skriver Catherine Gierow efter att ha läst Georges Perec.

På jakt efter en identitet.
Georges Perec låtar ihop biografi och fantasi. FOTO: PRESENS BILD

En del privilegierade människor föds och växer upp i skuggan av ett familjetråd vars självklarhet ger dem en stark verklighetskänsla. Den är både skyddande och begränsande. Andra mindre gynnade föds i ett slags tomrum som belastar dem med ett omätligt verklighetsbehov. *W eller minnet av barndomen* är ett modernt uttryck för detta grundbehov. Genom sin berättelse i två dimensioner där det rent biografiska flätas ihop med det imaginära jagar Perec sin äkta identitet. Ty människans själ föds just där, i korsningen mellan en empirisk verklighet och barnets fantasipräglade tolkning av det som händer.

Roman

Georges Perec
W eller minnet av barndomen
Öv: Sture Pyk
Bonniers, 1998

Georges Perec föddes i Paris 1936, samma år som Nazityskland propagerade för sig självt genom att arrangera de olympiska spelen. Sex år gammal blir han föräldralös. I en katolsk internatskola som håller krigets realiteter på avstånd låter han sin fantasi härja vilt: Det gäller att överträffa den torftiga verkligheten med hjälp av en välkonstruerad fantasivärld som både tolkar och skyddar mot den verkliga världen.

Ett olympiskt samhälle

Denna fantasivärld kallar Perec "W", och samhället där företer vissa idylliska drag som lockar den isolerade pojken: det är ett genuint olympiskt samhälle som både skyddar och utmanar, allt enligt klara och tydliga normer som alla respekterar utan undantag. Inom

W är slarv och ordning förbjudet. Det är ett – till synes – harmoniskt samhälle som byggs på absolut jämlikhet och total rättvisa: Alla atleter delar samma villkor, bor i likadana baracker, äter samma mat, bär samma överaller och lyder under samma koder.

Atleten måste vinna, inte för att njuta av sin seger utan för att få leva vidare, till nästa tävling. I W finns ingen utgång, inget alternativ.

Inte ens namnen skiljer dem åt: W:s inbäoende identifieras genom en dubbelkonsonant som indikerar vilket lag de hör till. W liknar en gigantisk *Leonidaion* och lyder under mottot *Fortius Altius Citius*: Det är en välläst stat av geometriska stadion, stolta flaggor, arenor, perfekta banor och spartanska baracker där atleterna samlas varje kväll efter timmar av tävlingar. I W:s moraliska system finns ett

enda värde: seger. I W finns en enda dödlig synd: förlust. Atleten måste vinna, inte för att njuta av sin seger utan för att få leva vidare, till nästa tävling. I W finns ingen utgång, inget alternativ.

Bara dagens vinnare får kvällsmat, tillgång till kvinnor och respekt från andra. Förlorare elimineras snabbt. Ingen kan smita undan de hårda tester, uttagningar, olympiader, spartakiader och atlantidier som följer på varandra i en jämn ström: Den järnhårda, osynliga hierarkin ("W:s centrala regering") ser till att alla anpassar sig så fort som möjligt till den spartanska koden. I W har ma'n ingen tid att förlora. Noggrant, nästan maniskt, analyserar Perec varje aspekt av ett samhälle som, så småningom, blir alltmer skrämdande.

Under den förbryllande ytan finns ett brutalt mönster vars syfte är enkelt: Den eviga tävlingen leder bara till tomheten och döden. Även tonåringar förstår att den dag kommer då man inte orkar tävla. Parallellt fortsätter Perec dissekera varje verklighetsfragment föräldrarna har lämnat honom: Sex foton och några pappersbitar som återger familjens förfranskade namn och senaste adress. De fåtaliga skärvarna av liv kompenseras av ett outsläckt precisionskrav som tycks förstärka försvaret mot "inet". Och Perec berättelse blir tätare, nästan andfådd. Som om "inet" höll på att smya sig in i texten...

Vit triangel på ryggen

Bakom W:s förbryllande fasader bär slavatleterna en vit triangel sydd på ryggen. Utan rättigheter, utan makt, utan minsta chans att rymma liknar de ödesdrabbade tävlingsdjur. Georges Perec låtar färdigt och slussar läsaren obönhörligt in i det koncentrationsläger där mamma Cécile gasats ihjäl. Olympiska W är barnets bild av Auschwitz och boken, som författaren själv säger, kom till för att lämna ett spår efter modern. Hela Perecs författarskap och liv leder fram till denna bok, hans sista.

CATHERINE GIEROW

En oändlig serie ändliga element

Hur många ord kan man göra av 28 bokstäver?
Jan Anward i en replik.

De naturliga talen är det vanligaste exemplet på en oändlig mängd. En enkel procedur som definierar de naturliga talen är följande:

0 är ett tal.
Efterföljaren till ett tal är ett tal.

Den resulterande mängden utgörs av ett oändligt antal tal. Varje tal kan dock skrivas som en ändlig följd av symboler, med hjälp av ett litet antal siffror. Mängden består alltså av ett oändligt antal ändligt långa element. Om vi sätter en övre gräns för hur långa element mängden får innehålla, så får vi förstås en ändlig mängd. Men så länge vi inte gör det förblir mängden oändlig.

De mängder av ord och satsor som jag definierade i min artikel är mängder av samma slag som de naturliga talen. I själva verket kan de en-entydigt avbildas på de naturliga talen.

Tomas Nilsson har svårt att föreställa sig en oändlig mängd. Det är han inte ensam om. Oändlighet, din längd mig fast förskräcker, som början har men aldrig ändan räcker, som Lasse Lucidor, lätt travestrad, uttrycker det.

Alltid ett nytt element

Men när jag skriver oändlig, menar jag förstås oändlig: utan ände, utan gräns, som aldrig ändan räcker. En oändlig mängd är en mängd som vi definitionsmässigt alltid kan hitta ett nytt element i, hur många vi än har specificerat.

Procedurer för ordbildning

Denna ståndpunkt, som har en hel del som talar för sig, innebär inte att antalet potentiella ord är oräkneligt snarare än oändligt. Den innebär att det inte finns några potentiella ord, bara procedurer för att bilda nya ord. Om det alls finns potentiella ord, så är de, åtminstone i svenskan, oändligt många.

JAN ANWARD